

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF DAIRY PRODUCTS MARKET IN THE UKRAINIAN TERRITORY

Добровольський В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Матюшевська К.М.

студентка,
Донецький національний університет економіки торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

У статті представлено статистичні дані, які показують динаміку виробництва та обсяг реалізованої молочної продукції. Розглянуто проблеми та тенденції розвитку. Визначено головні проблеми зниження реалізації молочної продукції. Розглянуто динаміку експорту молочної продукції та причини, що стимулюють розвиток або погано впливають на діяльність підприємств

Ключові слова: молочна продукція, молочна галузь, експорт та імпорт молочної продукції, проблеми та перспективи розвитку молочної галузі.

В статье представлены статистические данные, которые показывают динамику производства и объем реализованной молочной продукции. Рассмотрены проблемы и тенденции развития. Определены главные проблемы снижения реализации молочной продукции. Рассмотрены динамика экспорта молочной продукции и причины, которые стимулируют развитие или плохо влияют на деятельность предприятий

Ключевые слова: молочная продукция, молочная отрасль, экспорт и импорт молочной продукции, проблемы и перспективы развития молочной отрасли.

This article presents statistical data that shows the dynamics of production and the volume of dairy products sold. Problems and development tendencies are considered. Finding the main problem of reducing the sales of dairy products. The dynamics of exports of dairy products and the reasons that stimulate development or badly affect the activities of enterprises

Key words: dairy products, dairy industry, export and import of dairy products, problems and prospects for the development of the dairy industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У нашій країні є достатній економічний, природно-кліматичний, трудовий потенціал розвитку молочної продукції. Сьогодні виробництво молочної продукції займає 13,7% від виробництва харчових продуктів в Україні. Необхідно констатувати той факт, що на ринку виробництва молочної продукції існують проблеми, які впливають на занепад даної галузі: скорочення обсягу якісної сировини, високі витрати на виробництво молочних продуктів. Для подолання цієї кризи необхідно проаналізувати сучасний стан виробництва молочної продукції, виявити причини та надати рекомендації щодо подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми

і на які спираються автори. Основні положення функціонування ринку молочної продукції розглянуто та проаналізовано у працях Н.С. Белінської, М.І. Бутенка, С.В. Васильчака, Т.М. Гамми, Т.Л. Керанчука, О.В. Моргуна, Ю.А. Тарасової, Н.В. Овсієнка, Н.С. Скопенка та ін. Однак із постійним нестабільним становищем на ринку харчової продукції виникає потреба в аналізі та знаходженні прийнятних шляхів розвитку стратегічно важливої галузі України.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз сучасного стану ринку молочної продукції України та світу, наведення основних проблем, що уповільнюють ринок збуту, та надання рекомендацій щодо подальшого розвитку цієї галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Через геополітичне протистояння з Росією загальну економічну кризу та зміни у правилах оподаткування ситуація у 2014–2016 рр. помітно погіршилася.

Українські виробники молока зосереджувалися на внутрішньому ринку і активно шукали нові закордонні ринки для молочних продуктів із доданою вартістю. Після значного зростання російський ринок сиру залишається закритим для української продукції із серпня 2014 р. Експорт до більш дрібних традиційних ринків Центральної Азії також почав ускладнюватися тим, що в середині 2016 р. Росією були введені нові транзитні бар'єри.

На жаль, нових експортних ринків не було виявлено для українського сиру, масла або незбираного молока. Якість українського сиру часто потребує поліпшення, а тип і смак продукту обмежують його розподіл, головним чином, країнами колишнього Радянського Союзу (СНД).

Після російської заборони в українських переробників не було вибору, крім як перевести додаткове молоко в незжирене сухе і продати його на світовому ринку за будь-яку ціну. У 2016 р. через відсутність фінансування не були реалізовані державні програми закупівель масла або молочних продуктів [1].

У 2016 р. ціни на промислове молоко, яке використовується для цілих молочних продуктів, залишалися низькими, але привабливими для виробників, що призвело до збільшення виробництва рідкого молока. Домашні господарства скоротили виробництво молока і свою частку в загальному обсязі виробництва. Загальне виробництво молока знизилось.

Низькі ціни на молоко в 2016 р. сприяли неефективному виходу з ринку виробників. Промислові підприємства змогли збільшити продукцію молока, зменшивши кількість тварин. Виробництво молока в домогосподарствах зменшилося через зменшення кількості корів.

Унаслідок відносно невеликої частки промислового виробництва молока в Україні загальне виробництво молока в країні зменшилося.

Українські молочні переробники закупають домашнє молоко через недостатню кількість промислового молока. Вони намагаються поліпшити якість молока за допомогою спільних програм та сільської громади: санітарної освіти, центрів збору молока із сучасним охолоджувальним обладнанням, субсидіями на ветеринарні та селекційні послуги, програм лояльності тощо. Водночас українські процесори збільшують частку промислово обробленого молока. У 2017 р. вона досягла 60% від загального обсягу закупівель рідкого молока порівняно з 52% у 2014 р.

Загальне зменшення розмірів стадного молодняку продовжує тенденцію зменшення кількості тварин на два десятиліття, що супроводжується підвищенням продуктивності праці. Будучи виробниками з відносно невисокою ефективністю, сільські домогосподарства використовують дешеву модель виробництва з великою кількістю сезонного випасу худоби та мінімального використання дорогих кормів або ветеринарних препаратів.

Виробництво молока в Україні зменшилося у 2016–2017 рр. через зниження попиту з боку процесорів у 2014–2016 рр. Виробництво молока реагує на сигнали ринку зі значним відставанням. Нові експортні ринки з'явилися занадто пізно в 2016 р., щоб позитивно вплинути на виробництво в 2017 р. Однак збільшення експорту сприятиме виробництву молока в 2018 р. [2].

За даними Державної служби статистики України, загальний обсяг реалізованої молочної продукції за 2014–2017 рр. скоротився майже в 1,8 рази, з 29 684,3 млн. грн. до 16 491,28 млн. грн. відповідно [3].

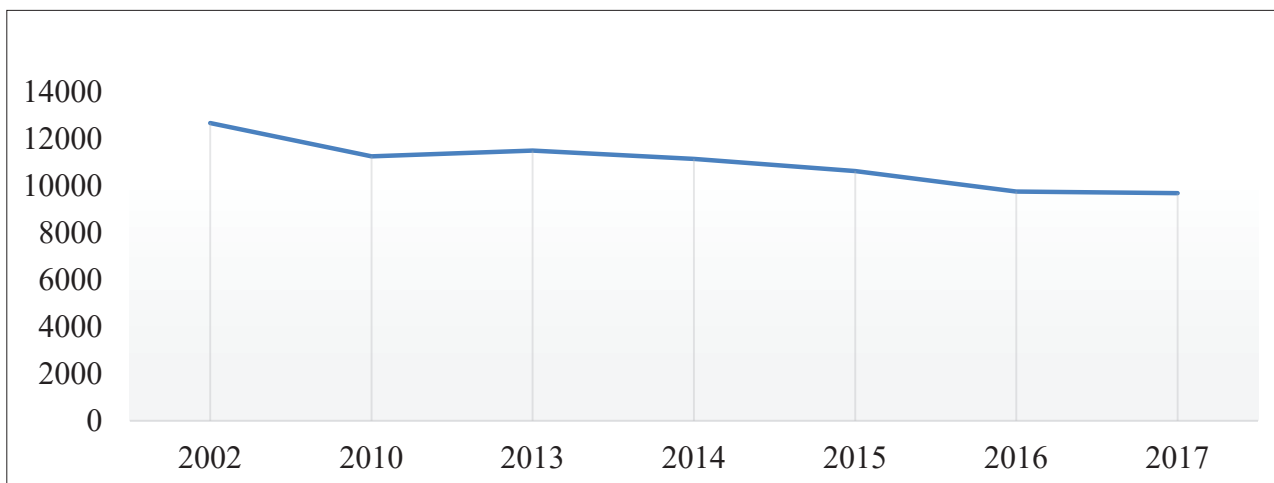

Рис. 1. Динаміка виробництва молока за 2002–2017 рр., тис. т

Джерело: розроблено авторами на основі [3]

Позитивним на ринку молочної продукції є збільшення експорту продукції за межі України. Так, у 2014 р. обсяг реалізованої продукції за межі України становив 893,5 млн. грн., а в 2017 р. він збільшився на 211,9 млн. грн. і становить 1 105,4 млн. грн. Для того щоб українські товари змогли вийти на міжнародний ринок, треба максимально модернізувати виробництво і привести його у відповідність зі світовими стандартами. Саме тому в умовах кризи виробники скорочують ті поголів'я, які не дають якісне молоко і необхідну продуктивність. Натомість виробники молока вищого сорту збільшують прибуток й успішно реалізують свій товар. Вони забезпечують переробні підприємства сировиною для виготовлення конкурентоспроможної продукції, що відповідає міжнародним вимогам до якості та безпеки [3].

Причини, що стримують розвиток галузі та негативно впливають на діяльність підприємств:

- зниження поголів'я крупної рогатої худоби;
- значне коливання цін та їх невідповідність витратам;
- неузгодженість взаємозв'язків між виробниками та переробниками;
- кризовий стан економіки країни;
- втрата міжнародних ринків збуту;
- недостатня кількість лабораторій для визначення якості молочних продуктів [4].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. За останні чотири роки ринок молочної продукції України значно скоротився, майже в 1,8 рази. Позитивним є збільшення реалізації продукції у 1,2 рази за межі України, що підтверджує попит

на вітчизняну продукцію за кордоном. Головними проблемами спаду реалізації ринку молочної продукції є геополітичне протистояння з Росією, загальноекономічна криза та зміни в правилах оподаткування. Вирішення окреслених проблем можливо за рахунок: державної бюджетної підтримки молочних товаровиробників, формування ефективно функціонуючого молочного ринку, модернізації виробництва, створення інтегрованих та кооперативних утворень.

За кордоном (США, Канада, Австралія, Нова Зеландія) основні виробники та продавці сільськогосподарської продукції – кооперативи. Вони представлені малими та середніми виробниками, ці об'єднання дають змогу середнім фермерам виходити на міжнародний ринок, напряму продавати свою продукцію та отримувати вигідні умови співпраці. Завдяки тому, що кооперативи більш відкриті для входу та виходу учасників, ніж інші форми господарювання, вони мають більший успіх та розраховані на значну кількість учасників. Але законодавча база поки що не дає змоги повною мірою впровадити кооперативи в Україні, тому першим кроком до забезпечення розвитку молочної галузі є її вдосконалення.

Перспективи подальшого розвитку молочної продукції можливі за рахунок реалізації вирішення таких завдань:

- забезпечення продовольчої безпеки країни шляхом державної підтримки молочних товаровиробників;
- задоволення попиту населення молочною продукцією, а промисловості сировиною та сприяння сталому розвитку сільських територій;

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої молочної продукції за 2014–2017 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами на основі [3]

- скорочення залежності від імпорту та проведення протекціонізму вітчизняного товаровиробника;
- створення належного пільгового податкового режиму;
- створення інтегрованого та кооперованого виробництва;
- підвищення конкурентоспроможності української продукції та товаровиробників шляхом модернізації виробництва;
- формування ефективно функціонуючого ринку молочної продукції, сировини і продовольства, що забезпечує підвищення прибутковості молочних товаровиробників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ринок молока в Україні – сучасний стан і перспективи у новому звіті ІНФАГРО. URL: <http://infagro.com.ua/ua/2016/07/27/rinok-moloka-vukrayini-suchasniy-stan-perspektivi-u-novomu-zviti-infagro/>.
2. Dairy and Products Annual. URL: https://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Dairy%20and%20Products%20Annual_Kiev_Ukraine_10-13-2017.pdf.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Тарасова Ю.А. Стан та перспективи розвитку молочної галузі України. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. № 1(62). С. 149–156.